

ДУБОВИК ОЛЬГА, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
ПЕТКОВА КАРІНА, здобувач вищої освіти
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкові надходження традиційно виступають основним джерелом формування дохідної частини Державного бюджету України та забезпечення реалізації соціально-економічної політики держави. Однак з початком повномасштабної збройної агресії Росії проти України податкова система зазнала суттєвого навантаження, адже бізнес-структури опинилися в умовах невизначеності, руйнування виробничих потужностей, розриву логістичних ланцюгів і втрати зовнішніх та внутрішніх ринків збуту. В цих умовах актуалізувалася потреба у податковому стимулюванні підприємницької діяльності як ключовому інструменту підтримки економіки.

Податкове стимулювання у період воєнного стану можна розглядати як комплекс заходів податкової політики, спрямованих на:

- зменшення податкового тиску на бізнес;
- створення умов для відновлення виробництва;
- підтримку ліквідності підприємств;
- залучення інвестицій та забезпечення збереження робочих місць [1, с. 175].

Таблиця 1

Основні напрями податкового стимулювання в Україні
у 2022-2025 рр. [2]

Напрямок	Мета	Механізм реалізації	Очікуваний результат	Нормативна база
Спрощення адміністрування податків	Зменшення податкового тиску на малий і середній бізнес	Впровадження єдиного податку 2% від обороту для платників 3-ї групи	Продовження діяльності бізнесу у воєнних умовах, збереження робочих місць	Закон № 2120-IX від 15.03.2022
Тимчасове скасування та відтермінування податкових зобов'язань	Підтримка платоспроможності підприємств та уникнення банкрутств	Відтермінування сплати ПДВ і ввізного мита; відсутність штрафів за прострочення через воєнні дії	Забезпечення ліквідності бізнесу	Закон № 2260-IX від 12.05.2022
Митні та податкові	Забезпечення країни	Скасування ПДВ і мита на	Безперебійне постачання	Закон № 2142-IX від

пільги для імпорту	критичними товарами	гуманітарні вантажі, авто для ЗСУ, медичне обладнання	необхідних товарів і ресурсів	24.03.2022
Зниження навантаження на аграрний сектор	Підтримка продовольчої безпеки	Особливий режим оподаткування земель у зонах бойових дій та окупації	Збереження аграрного виробництва та продовольчої безпеки	Закон № 2120-IX від 15.03.2022; Закон № 2142-IX від 24.03.2022
Пільги для релокованого бізнесу	Стимулювання відновлення діяльності у безпечних регіонах	Податкові канікули для переміщених підприємств	Збереження виробничого потенціалу та робочих місць	Закон № 2260-IX від 12.05.2022

Запроваджені заходи дозволили зменшити рівень тінізації економіки та зберегти підприємницьку активність, хоча й не змогли повністю компенсувати втрати державного бюджету (табл. 1). Податкове стимулювання стало своєрідним «амортизатором» для бізнесу в умовах війни, оскільки зменшення податкового тиску сприяло відновленню обігових коштів підприємств, які в іншому випадку могли би припинити діяльність.

Разом із тим, податкові пільги мають і суперечливий ефект: з одного боку, вони полегшують діяльність бізнесу, з іншого - знижують надходження до бюджету, що обмежує можливості держави фінансувати оборонні потреби та соціальні програми.

Таблиця 2

Доходи державного бюджету України за основними категоріями податкових надходжень у 2020-2024 рр., млн. грн. [3]

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Податкові надходження	851115,6	1107090,9	949764,4	1203544,1	1647189,6
Податок на доходи фізичних осіб	117281,3	137555,2	148427,3	206944,8	326094,9
Податок на прибуток підприємств	108695,0	147751,7	117049,9	143837,1	271137,4
Акцизний податок	138296,2	162451,2	102352,9	167346,6	210406,4
Податок на додану вартість	400600,1	536489,2	467001	580797,3	734455,4

Наведені дані показують, що податкове стимулювання у 2022 році призвело до тимчасового падіння надходжень до бюджету. Однак, у наступні

роки (2023–2024) економіка адаптувалася, і надходження значно зросли, перевищивши довоєнні показники. Це свідчить про те, що податкові пільги ефективно спрацювали, дозволивши бізнесу вижити та відновити діяльність, що в підсумку забезпечило стабілізацію та зростання податкової бази.

У перспективі післявоєнного відновлення податкове стимулювання повинно трансформуватися з тимчасових пільг у стратегічну систему заходів, спрямованих на:

- стимулювання інноваційної діяльності;
- розвиток експортоорієнтованих виробництв;
- підтримку інвестицій через податкові кредити;
- розширення практики застосування прискореної амортизації;
- розвиток «зелених» податкових інструментів для забезпечення переходу до сталого розвитку.

Необхідно також враховувати міжнародний досвід, зокрема механізми податкових стимулів у країнах ЄС, де активно використовуються інвестиційні податкові кредити, звільнення від оподаткування доходів, спрямованих на інноваційні проєкти, та податкові пільги для стартапів [4, с. 41-42]. І, по можливості, застосовувати його в нашій країні.

Отже, податкове стимулювання в умовах воєнного стану в Україні стало важливим інструментом підтримки бізнесу та забезпечення його стійкості. Попри зниження податкових надходжень, такі заходи дали можливість зберегти економічну активність, робочі місця та податкову базу на майбутнє. Надалі важливо поєднати короткострокові антикризові заходи з довгостроковими податковими стимулами, які сприятимуть структурній перебудові економіки, інноваційному розвитку та інтеграції України у європейський економічний простір.

Список використаних джерел:

1. Скорик М. О., Брухаль В. Р. Податкове стимулювання бізнесу в умовах воєнного стану. *Молодий вчений*. 2023. № 4 (116). С. 173-177. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-34>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Міністерство фінансів України. Державний бюджет України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
4. Легкова В. А., Григор'єва В. В. Державна підтримка діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2023. № 26. С. 36-46. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-3047-2023-13-26-36-46>